

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 24.

Lýsingaprisir fyri petittreglur: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 13. juni 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið — Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brevsværstodum og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Hvat vil ein ávísar og ein ávísuskrivari?

I gomlum dögum vóru ávísar, sum navnði sigur, tíðindabløð og ikki stórt annað. — Sum tíðin leið, kom eisini annað tilfar inn í ávísurnar, og í tíðum, tá tær politisku býlgjurnar gingu bráttar, og dundi frá valtalum og allari «agitasjón» hoyrdist aftur úr homrum og gjáum, tá minkaði tíðindamongdin til frama fyri hitt tilfarið. —

Hvat orindi hevur nú eitt blað, ein ávísar, til okkara nú í hesi tíð, í 1933? So frætt vit duga at siggja, kann hesin spurningur fáa tryggt svar: Siga okkum tíðindi uttan og heimanfrá, geva okkum kunngerir um líkt og ólíkt og so bera fram fyri okkum tíðarinnar spurningar. Hvat er nú tað mest týðningamikla av hesum trimum? Ja, her er at siga: So mong ein tykjan sum maðurin, ella sum tað ljóðar í donskum: «Saa mange Kroppe, saa mange Skind, saa mange Hoveder, saa mange Sind.» — Tey nógvu lesa bløðini av forvitni, tey vilja frættla tíðindi — og tey eru mong. Flest øll vilja fegin siggja kunngerir: «Hvor ið skal giftast, hvor ið skyldar, hvat teir hava at selja». Ikki minst hevur at týða at vita um «Tvangsauktioner, en Pige, en Kvie», tí mong genta vil fegin hava arbeiðskonupláss, og eri eg fyri tí óhappi, at kúgv mín doyði í gjár, er gott at vita, hvat ein kviga er at fáa. Og so «Tvangsauktioner» í teim hevur mangur maður «interessu». —

Tað triðja: tíðarinnar spurningar halda vit vera tað einasta athugaverda, eitt blað hevur at bera fram fyri búgvn náttúramenniskju. — Vit ymsu menniskju sum búgva á ymsum stöðum, í ymsum londum kann henda, komast ikki á tal saman, vit hava so langan veg hvør til annan, tað er við einum orði sagt ómøguligt at vita greiði á, hvat ið er frammi úti í tí stóru verðini av størmdóm, um bløðini, ávísurnar ikki eru og veita okkum vitan um alt hetta. —

Tað vit krevja av ávísusokkara er, at tær skulu hava nakað at bera okkum til gagns fyri lívið, alt annað er ætlin sálaliga skaðiligt og dreypandi ella víðirleyst fyri hugsandi menniskju. —

Hvur eitt blað tí einkið til okkara, sum kann verða okkum at gagni, er tað píra nyttuleyst og ikki er vert at lata pening fyri at lesa tað. Men mangar ferðir verri er tað, um eitt blað einki ella lítið og einki annað

hevur til okkara enn tað, sum brýtur niður. —

Tað er sjálvsagt, at ein og hvør av okkum, sum skrivir í bløð ella sum stýrir einum blaði, hevur ta pliktan at siga sína hugsan um landana ella bygdana víðurskifti, og tað mugu vit allir gera óheftir av øllum øðrum enn okkara samvitsku. Hoyra vit til ein politiskan flokk, eiga vit at fylgja hesum flokki í øllum tí, sum hesin flokkur hevur til endamál, og vit eiga at arbeiða saman við honum í øllum tí, sum hann arbeiðir fyri, í allari sámligheit; men verða vit at standa yvir fyri tí møguligheit, at okkara hugsan og okkara samvitska býður okkum at tala at, um hesin flokkur gongur ímóti okkara samfelagsynski, so eiga vit at tala at og vísa teimum, at her eru vit ikki sámligir. Gera vit tað, vil tað fara við sær, at teir í hvussu er siggja, at teir hava við menn at gera og ikki dukkur, sum «nikka» bara blást verður á høvur teirra. Ómøguligt er tað tá heldur ikki, at tala okkara einferð fær ta ávirkan á teir, at vit fáa okkara ynski fram. —

Men eitt blað, sum eina og alleina hevur til endamál at fylgja einum flokki gjøgnum ljúkt og tunt, fylgja honum blint, sjálvt tá hann arbeiðir ímóti øllum tí, sum okkum er heiligt, sum eru hugsandi fólk, tað blaðið er einans spillandi. Og ein blaðstýrari, hvørs einasta stjórn er at spýta á og dríta á alt tað, sum hugsandi, lídarsom menniskju fegin vilja verja sum teirra andiliga haldidóm, hansara stjórn er, í hvussu klingrandi og «filosofiskum» orðalagi hann ballar sína óhumsku, verri enn spillandi.

At vera blaðskrivari er ikki tað: við klingrandi innantómum orðum at grýta eftir øllum tí, sum hevur nakað virði — bara honum ikki dámar tað ella hann er upplærdur til at grýta, grýta, grýta eftir tí. Tað, at vera mentur til at vera blaðstýrari, krevur nógva hugsan og lívsfering, sum tað eitur við einum fremmandum orði, tað krevst av honum at hava lísið nógv, og tað krevst, at ein tílíkur maður er búgvn, og ikki ein nýttikomin drongur. Tað krevst fyrst og fremst av honum, at hann er ein maður, og ein maður við sjálvatfinning (Selvkritik). Utan alt hetta kann hann einans nýttast og njótast av teimum, sum liva í andilgum vesaldómi — ikki tí at tey eru býttari ella á nakran hátt ringari enn onnur, men tí at tey ongantíð hava hoyrt eitt rætt fólkaligt, andilgt frælsisorð talað.

Tey hava bara hoyrt alla ta spillandi taluna, og fyri tey hóskar eitt soverðið blaðstjarn. —

Okkum torvar menn, sum kunna byggja upp og ikki hugunarleyst bróta niður alt gott, hvørt eitt frælsisorð og hvønn ein aðalbarnan tanka. — Vit mugu fáa reinskað okkara ávísar, so tær ikki longur verða oyðandi men lívgandi og vekjandi, og tað hevur skund. — Tí verður tað ikki gjørt, fer tað eisini at koma aftur í gráum kálvskinni fyri teir sjálvar og tann flokk, hvørs stjórn er so syrgjula røkja. — Tí — og lat okkum enda við tí — «Falsk laar sin egen Herre paa Hals».

Lidt om færøsk Politik.

I 1906 skabtes de to Partier, Sambandspartiet (et mærkeligt Navn i danske Øren) og Selvstyrepartiet.

Sambandspartiet skilte med sine danske Sympatier, sin Kærlighed til Danmark, sin Kamp for at bevare «Rigsheden», og skont man alle var Færinger, og overhovedet ikke det danske Sprog mægtig, var man ivrig imod Modersmalets Ret i Skole, Kirke og Retssal. —

Derved kom dette Parti til at staa i skarp Modstæning til Selvstyrepartiet, der hævdede Øernes selvstændige Stilling i alle Øernes særlig vedrørende Sager. Man ønskede større Ret for vor ældgamle Lovning (Lagting), der ikke falder sammen med de danske Amtsraad, man ønskede mere financier Klarhed og Selvstændighed dog indenfor den statsretlige Ramme. — Men ønskede større Ret for vort eget Modersmaal, det færøske Sprog, der er den Gren af det norrøne Sprog, som af Videnskabsmænd regnes at staa Oldnordisk næst. Dog er det aldrig af dette Parti krævet Eneret for vort Sprog, man er altid gaet med til lige Ret, hvor der var Mening deri.

Enhver dansk Mand, der elsker og ærer sit Modersmaal, maa ogsaa være med til at indrømme et beslagte Folk, som os Færinger, den absolute Ret til at ære og elske sit Modersmaal og søge at skaffe det sin Ret.

Den Modstand, som Bestræbelserne for Modersmalets Ret har mødt, kom ganske naturlig til at skabe en ofte yderliggaaende Modbevægelse hos dem af det nationale Parti, der var stærkt følsomme af Natur og som elskede deres lille, fattige forsmøttede Klippeland. — Den af alt dette skabte stærke Nationalfølelse blev derved saa enerådende, at dette Partis Mænd kom til at staa nok so uforstaaende overfor den sociale Bevægelse. Det var ligesom alt andet traadte i Baggrunden, der blev ikke Plads til andet. — Alt dette er saa let forstaaeligt for alle os der er tænkende Mennesker, og som har levet med i denne stærke

Brydningstid. Alle vi, der husker og har levet med i den politiske Kamp, der i Danmark først blev ført mellem Højre og Venstre i den lange Provisorietid og som siden er ført mellem Konservatismen og den frembydende og tilsidst sejrende socialdemokratiske Bevægelse, forstaaer alt det der, hedder Frihedsbevægelse, og vor nationale Kamp er en Kamp for personlig og folkelig Frihed. —

Men vor nationale Kamp er i Virkeligheden endt med en Sejr, og vor nationale Frihed er slaaet fast, den kan aldrig tabes igen. — Der maa derfor ogsaa her blive Plads for den Kamp, der nu skal føres: for social Frihed mod Konservatismen.

I Bogen «Det danske Socialdemokratis Historie» staaer et lille Stykke om Færøerne. Deri staaer lidt om den socialdemokratiske Bevægelse her paa Øerne men Skildringen er ikke helt korrekt. — Fra gammel Tid har vi Færinger drevet Fiskeri, men indtil for en 80 Aar siden, maaske lidt kortere, havde ingen anden end de færøske Bønder Lov til at eje Baad og drive Fiskeri; vovede en fattig Mand at bygge sig en Baad og drive Fiskeri for egen Regning, maatte han bøde dyrt derfor, han fik saaledes ikke Lov til at trække sin Baad paa Land og have den staaende; for Bønderne, Ejere og Statsfeste-bønder, havde Ret til al Jord, ogsaa Strandrettigheden, saa vilde en Mand drive Fiskeri, var han henvist til at ro med Bondens Baad, og hvad blev hans Udbytte? han blev ndbyttet!

Det var først efter at dette »Stavnsbaand« — for det var et Stavnsbaand — blev løst, at der kom Sving i Fiskeriet. — Men endnu var dette ret fattigt for den voksende Befolkning, for Baadene var smaa, og hvert eneste Aar krævede Havet sin Tribut af Menneskeliv, med sorgende Enker og Børn, henvist til Trængsel og Savn. — Først efter at vi fik de større Fartøjer, Kutterne, og senere større og mindre Motorbaade, kom der Liv i Fiskeriet. — Det var vore egne Folk, der begyndte, ikke »Storkøbmandene« allene, dem var der ikke mange af, og vore Fiskere er ikke paa den Vis »Løn-arbejdere«, at de paa nogen Maade er Trælle.

I Farvandet omkring Øerne og oppe ved Island blev der fisket med Kutterne. Ogsaa der krævede Havet sin Tribut, og mangen en Gang kom Skibene hjem med Flag paa halv Stang, og ikke saa sjældent skete det, at Skuden blev der ude. Men vi Færinger er Sømænd, og Aar efter Aar holdt de unge og ældre ud, for de havde Haabet med sig paa Færden.

For nogle Aar siden kom Tanken op om at prøve ved Grønland. Medens Englands Rovfiskeri, Trawlfiskeri, raskbræbede vore Farvande paa en Maade, der staaer som en Skamplet paa denne Nation, havde vore Fiskere frit at fiske ved Island, der var der ingen, der jagede vore Folk.

Imidlertid voksede vor Kutter-

flaade samtidig med vor Befolkning, saa Tanken ganske selvfølgelig faldt paa at forsøge ved Grønlands Vestkyst, hvor vi vidste der fandtes Fisk i Overflod.

Hvordan det er gaet og gaar dér, skal ikke berøres i denne Artikel, men det kender vi desværre alle her oppe. —

Foruden Kutterne, de tomastede Skibe, og nu senere de tremastede Skonnerter, har vi i de senere Aar faaet en stor Flaade af Motorbaade. De fleste af disse Baade ejes af private, og Fiskerne, der bruger dem, er ikke egentlige Lønarbejdere. —

Udbytten af Kutterfiskeriet deles efter visse Regler efter en Kontrakt, der udarbejdes efter Overenskomst mellem Fiskerne og Rhederne. Men Udbytten er afhængigt af Fiskepriserne, og her er det, at Skaden ligger. — Man arbejder i de gamle Spor, og dér er meget at ændre. Vi mangler en Salgscentral, saa at Rhederne og Fiskerne ikke er prisgivet Opkøberne. Her er et stort socialt Arbejde at gøre, men det er meget svært at bryde nye Baner. —

Til Folketinget vælges stadig en Venstremænd, og ind i vort hjemlige Lovting er det endnu kun lykkedes at faa valgt to Mand paa Socialdemokratiets Liste. Det vejer ikke ret meget: 2 af 21 eller 23!

Til Byrådsvalg her i Byen har der aldrig før været opstillet socialdemokratiske Kandidater, og ved Valget i December 32 fik Socialdemokratiets Liste 1 Mand: 1 af 9! Men nu er vi begyndt, og vi maa holde ud. Dog, det tager Tid, for den socialdemokratiske Bevægelse her er saa ung og er begyndt, tror vi, lidt akavet. —

Der har været Brydninger indenfor Partiet her, saa ung det er, men vi haaber at faa Bevægelsen ind i det rette Spor trods alle modstridende Kræfter, der ofte virker stærkt indenfor et lille Samfund.

Ovenstaaende smaa Betragtninger er en Del af en større Artikel, som i sin Tid var tænkt indleveret til »Social-Demokraten« i København, men blev lagt til Side; vi lader dette Brudstykke komme frem, idet det maaske kan have en Smule Interesse. —

Kunnu vit ikki øll koma á samt um

ikki at taka okkum nær av og svara til nakað av tí, sum kemur fram undir huldumerkinum L.-S., lítila n ella Tróndur, antin tað er í «Dimmu» ella í øðrum blaði í Føroyum. Tað er sama grýlan.

Lat tað slagði royna at spoyreka og dálka, tað spillir ongan hampa mann. — Hann spillir bara seg sjálvan, sum svarar aftur!